

Igen tisztelt Rektor Úr! Kedves Kolléganők és Kollégák! Tisztelt ünneplő közönség!

Egyetemünk névadója, Semmelweis Ignác Fülöp születésnapjának, egyben a Magyar Egészségügy Napjának előestéjén hajtjuk meg fejünket a tragikus sorsú szülész tanár jelképes sírjánál.

Semmelweis-napi ünnepi beszédet mondhatni mérhetetlen nagy megtiszteltetés a Semmelweis Egyetem polgáraként, különösen az késői és méltatlan szülész-utódként.

Semmelweis-napi ünnepi beszédet mondhatni ugyanakkor mérhetetlen nehéz feladat is, hiszen Semmelweis életútját, felfedezését és annak orvoslásunkra gyakorolt, máig is ható befolyását talán mindannyian jól ismerjük, arról sok újdonságot nem tudnék Önöknek elmondani. Ráadásul, hogy a klinikánk alapítójaként és a modern magyar nőgyógyászat megalapozójaként általunk rendkívül tisztelt Tauffer Vilmos professzort idézzem: *„Aranyszájú szónokok, mélyenérző költői lelkületű férfiak dicsőítették érdemeit, kikkel szemben kicsinységem érzete lesúlyt.”*

A XIX. század derekán a gyermekágyi láz a szülészeti ellátás rettegett és igen gyakori, mondhatni mindennapos szövődménye volt, rendkívül kedvezőtlen halálozási aránnyal. Az 1844-ben diplomát szerzett, a bécsi egyetem szülészeti klinikáján dolgozni kezdő Semmelweis kutató elmeként nem tudott beletörődni a szülönők e végzetébe, hogy édesanyák százai halnak meg a kezei között, ahogy akkor mondták: a „kétségbevonhatatlan valóságba”. Rendszerezni, elemezni kezdte a halálozási adatokat, majd az akkori szakmai közvélemény számára szinte érthetetlen és elfogadhatatlan új elmélettel állt elő, a baj gyökerét a szülészorvosok által átvitt fertőzésben megtalálva.

A megvilágosodás barátja, a patológus Jakob Kolletschka halála után jött el Semmelweis számára. Kolletschka kezét egy boncolás során szerencsétlen módon megsértette egy szikével a neki asszisztáló medikus, ennek következményeként rövid idő múlva, a gyermekágyi lázban elhunyt asszonyokhoz hasonló tüneteket mutatva meghalt. Ekkor ismerte fel Semmelweis, hogy a szülönők a boncolásokról az orvosok és medikusok keze által áthurcolt bomlott szerves anyag következményeként fertőződnek és halnak meg oly nagy számban:

„Megrázkódtatva egész valómban, és izgatott kedélyem szokatlan hevével gondolkozám e felett, midőn hirtelen lelkem előtt állt meg egy gondolat, s egyszerre világos lőn előttem, hogy a gyermekágyi láz és Kolletschka tanár betegsége ugyanegy, miután a gyermek- ágyi láz bonctanilag ugyanezen alakokból áll, ti. nyirokedény-visszérlob, gennyvér, áttételek stb.”

Későbbi, a kézmosás tekintetében szinte megszállottsággal fokozódó hite talán abból is eredt, hogy ekkor rájött, saját kezével is vitte a halált hozó miazmát a szülőszobára.

Lord Macbeth-hez hasonlóan Semmelweisben is felmerült az önvád:

„Milyen kéz ez?”

Lemossa-e Neptunus óceánja

Ezt a vért?”

A saját osztályán ezt követően kötelezően bevezetett, önmaga által fanatikus módon gyakorolt klórmentes kézmosás drámaian csökkentette az anyai mortalitást. Felismerése igazának biztos tudatában 1847-től Semmelweis makacs kitartással próbálta ismereteit közkinccsé tenni, és a szülészeti gyakorlatot megváltoztatni, a szerencsétlen anyák halálozását megelőzendő.

A teljesen újszerű elmélettel előálló Semmelweist kortársai nem értették meg, tanait vitatták, sőt a vezető európai, elsősorban német szülészek kitartóan támadták elméletét és személyét is. A kor neves szülész-tanárai közül tulajdonképpen egyedül a kiel-i professzor Michaelis ismerte fel Semmelweis felfedezésének jelentőségét. Talán kevésbé ismert tragikus végzete; amikor Semmelweisnek köszönhetően megértette, hogy önnön orvosi ténykedése okozta számtalan édesanya, többek között szeretett unokahúga halálát, vonat elé vetette magát és meghalt. Hírhedett ellensége volt ellenben Semmelweisnek például a kor legnevesebb német szülész a würzburgi Wilhelm Scanzoni, és talán ma meglepődünk ezen, de maga Virchow is, akik elvetették Semmelweis kóroktani magyarázatát, és kísérleteinek jelentőségét lekicsinyelték.

Hogy is szól az Írás? Mit mond Jézus a farizeusoknak?

„Jaj néktek törvénytudók! mert elvettétek a tudománynak kulcsát: ti magatok nem mentetek be, és akik be akartak menni, azokat meggátoltátok.” Lk 11,52

Semmelweis kortársai igazi farizeusként, sértetten utasították el az új felfedezés igazát, saját avított, dogmatikus elméleteikhez ragaszkodva. Mondhatjuk persze, hogy ez az elutasítás szinte előre látható volt. Semmelweis fiatal, tapasztalatlan orvosként próbálta egy teljesen újszerű elméletéről meggyőzni Európa vezető szülész tekintélyeit. Pasteur és Koch munkássága csak évtizedekkel később indult, így Semmelweis nem tudta felismerését igazi kóroktani magyarázattal alátámasztani. Megfigyelése epidemiológiai adatokon alapult, hiányzott mögüle a bakteriológiai háttér.

Ha őszinték akarunk lenni, persze el kell ismernünk, hogy tanai elutasításában szerepe volt annak is, hogy elméletét meglehetősen vehemenciával, mondhatnánk erőszakosan próbálta terjeszteni. Az általa előírt higiénés kézmosás akkortájt végtelennek tűnő ötperces procedúra

volt. Az sem tette könnyebbé az orvosok dolgát, hogy a klórmésszel történő fertőtlenítés igen sok bőr irritációt okozott. Ezen túlmenően könyve a kortársak számára ijesztő, több mint 500 oldalas kötetben jelent meg. Ebben a mértéktartó epidemiológiai megállapítások maró megjegyzésekkel tarkított dagályos szakaszokkal váltakoznak. Szinte hittérítői buzgalmában az igazságot tartja legyőzhetetlen szövetségesének, támadó, kortársait sértő stílusa azonban nagy szerepet játszott abban, hogy könyve nem érte el célját, sőt, inkább ellenérzést váltott csak ki az olvasókból.

Érdekes, és sokak számára talán nem ismert tény, hogy az általunk mániákus, rabbiátus emberként ismert Semmelweis az 1880-as években „Semmel-Nazi” beceneven még a bécsi diáktársaság közkedvelt tagja volt, mint tréfacsináló, nagy hahotázó, kitűnő táncos és jó úszó.

Søren Kierkegaard, a dán filozófus néhány évvel Semmelweis felfedezése előtt írta: *„A legfontosabb dolog, hogy találjak egy igazságot, amely az én igazságom, hogy találjak egy gondolatot, amelyért élni és meghalni is képes vagyok.”* Semmelweis a gyermekágyi láz okának kutatásában és annak megelőzésében megtalálta a maga igazságát, amelyért élt és halt. Mintegy két évtizedes, folyamatos harcokkal terhelt klinikusi működése során egyre jobban elhatalmasodott rajta elmebaja, amelyet az utókor terjedő agyhüdeses elmezavarnak tart. 1865-ben végül a bécsi elmeógyógyintézetben halt meg szépszisben.

Sherwin Nuland, a neves orvostörténész szerint Semmelweis esetében: *„A hasonlóság Szophoklész darabjaira emlékeztet, ahol a hős végzetét nem az istenek ármánykodása teljesíti be, hanem önnön természetének alapvetően sérült mivolta. Szophoklész pontosan így írta volna meg: a haldokló anyák görög kórusával, a nagy hőssel, a nagy igazsággal, a nagy küldetéssel, és végül a szenvedélyes arrogancia örületbe hajló kitöréseivel, amelyek befejezése csak a pusztulás lehet.”*

Semmelweis felfedezésének jelentőségét csak egy jó évtized múltán, a francia Pasteur és a német Koch bakteriológiai kutatásait követően kezdték felismerni. Tanítása érvényesüléséhez a nagy lökést a Lister-féle aszepszis-tan elterjedése adta. Ilyenformán végül a sebészet emelte fel a zászlót a szülészet helyett. Lord Lister, akinek a nevéhez az aszepszis felfedezését kötik, Pasteur mellett Semmelweist tartotta elődjének, s erről nemegyszer hálásan meg is emlékezett.

Egyetemünk névadójának drámai életútja is arra kötelez minket, hogy bármennyire szűkülnek is kereteink, bármennyire szorítanak is a napi gondok, a Semmelweis Egyetem minden intézetében és klinikáján prioritásként kezeljük a kutatómunkát, a tudománynak kulcsát pedig átadjuk mindenkinek, aki új, eredeti ötlettel áll elő, Semmelweis kortársainak

bűnét, a felfedezés, az újdonság meg nem értését pedig ne kövessük el ismét. Egyetemi oktató munkánk jelenti a zálogát az általunk képzett évfolyamok későbbi sikeres orvosi szolgálatának.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Különös jelentőséget ad a mai napnak, hogy az egészségügyben dolgozók munkája iránti megbecsülést kifejezendő, Magyarországon immár 5 éve munkaszüneti nap számunkra Semmelweis Ignác születésének napja, július 1-je. Ma ünnepeljünk tehát! Ünnepeljük sikereinket, eredményeinket! Köszöntsük azokat, akik a legkiemelkedőbb teljesítményt nyújtották az elmúlt évben és években! Legyünk hálásak azért a kegyelemért, hogy ilyen magasztos hivatást gyakorolhatunk: minden nap nyújthatunk valamit embertársainknak, akiknek gyógyulásából, fájdalmuk enyhüléséből újra és újra erőt meríthetünk mindennapi munkánk során! Semmelweis életét, egyúttal az egészségügyben dolgozók mindennapi küzdelmeit Márai Sándor mondatai számomra különösen szépen festik le: „A szívósság talán a tehetség egy neme. Nem megalkudni veszély, nyomorúság, betegség, sikertelenség közepette sem; minden nap mindent előlről kezdeni, egy buldog makacs erőszakosságával, céltudatosan, engesztelhetetlen következetességgel.”

Semmelweis Ignác életútjának saját gyógyító ténykedésünkre is érvényes lényegét Vörösmarty-val fogalmazhatjuk meg a legszebben:

„Mi dolgunk a világon? küzdeni

Erőnk szerint a legnemesbékért.”

E gondolat jegyében hajtsuk meg most fejünket egyetemünk névadójának emléke előtt!

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Budapest, 2016. június 30.